

Resumé

Práce si klade za cíl provést podrobnou, především synchronní, analýzu pojmenování ptáků v angličtině. Korpus pro analýzu tvoří současná pojmenování ptáků ze tří stylistických a funkčních rovin: standardní pojmenování, užívaná pro oficiální a odbornou komunikaci, lidová pojmenování mající pouze regionální valenci, a žargonová pojmenování užívaná těmi, pro něž se pozorování ptáků stalo zálibou.

Zdrojem pro standardní pojmenování je oficiální seznam ptáků *The British List* kompletovaný Britskou ornitologickou unií. Pro lidová pojmenování je zdrojem publikace *The Oxford Dictionary of British Bird Names* od W. B. Lockwooda (1993), a pro žargonová pojmenování jsou to internetová fóra určená zájemcům o ornitologii. Korpus pro hlavní analýzu celkem tvoří 884 pojmenování ptáků, z toho je 205 standardních pojmenování, 595 lidových pojmenování a 84 žargonových pojmenování.

Těžiště práce leží ve dvou hlavních kapitolách, Motivation a Analysis. V kapitole Motivation rozlišuji tři typy motivace – morfologickou, sémantickou a fonetickou. V rámci těchto motivací se zabývám procesy, které se na vzniku pojmenování ptáků podílejí. V morfologické motivaci se především jedná o kompozici a sufixaci a dále procesy, pro něž je charakteristické krácení slovního tvaru. Mezi procesy sémantické motivace řadím metaforu a metonymii. Fonetická motivace, jak název napovídá, působí ve zvukomalebných jménech. Cílem této kapitoly je procesy, které se na vzniku jmen podílejí, podrobně klasifikovat a kvantifikovat.

Nejčastějším typem motivace u pojmenování ptáků je motivace morfologická. V rámci této motivace se nejvíce podílejí na vzniku pojmenování kompozita a nejčastějším kompozity jsou kombinace typu noun + noun a kompozita typu bahuvrihi. Potvrzuje se tak, že vysoký podíl kompozit typu bahuvrihi je charakteristický pro pojmenování ptáků a zvířat a rostlin obecně – frekvence výskytu tohoto druhu kompozit vysoce převyšuje jejich podíl v rámci obecného lexika. Pomyslnou druhou příčku v rámci morfologické motivace zaujímají procesy, které klasifikuji pod souhrnným názvem Minor Word-formation Processes (jedná se především o procesy krácení slovního tvaru). Vysoký podíl těchto procesů je v kontrastu s jejich nízkou frekvencí v obecném lexiku, ale musíme si uvědomit, že jsou to všechno žargonová

pojmenování, tedy pojmenování stylisticky příznaková. V ostatních stylistických rovinách se tento druh pojmenování nevyskytuje.

Druhým nejčastějším typem motivace v absolutních číslech je motivace sémantická. Z porovnání frekvence výskytu procesů podílejících se na sémantické motivaci - metafory a metonymie - vyplývá, že metonymie je častější než metafora. Za vyšším podílem metonymie stojí již zmíněný poměrně vysoký počet kompozit typu bahuvrihi, vyjadřující metonymii *pars pro toto*, a rovněž vysoký podíl kompozit typu noun + noun, u nichž vztah mezi substantivy je častěji metonymické než metaforické povahy.

V první části kapitoly Analysis klasifikuji pojmenování podle charakteristického rysu ptáků, který stál za jejich vznikem. V kategoriích z této klasifikace vzešlých - ZVUK, VZHLED, POHYB, POTRAVA, MÍSTO VÝSKYTU, ČAS VÝSKYTU A HNÍZDO/VEJCE – je mým cílem především zjistit, je-li nějaký vztah mezi těmito sémantickými kategoriemi pojmenování ptáků a druhy procesů, které se podílely na jejich vzniku. Podíl těchto jednotlivých procesů a jejich interakce kvantifikuji a snažím se postihnout převažující tendence.

Nejčastějšími inspiracemi pro vznik jména jsou ZVUK a VZHLED. To je v souladu s naším předpokladem, že právě ptačí zpěv a barevnost peří jsou dvě nejčastější charakteristiky, které lidé na ptácích obdivují. Důvodem rovněž jistě je, že jsou to kategorie nejsnáze pozorovatelné. Nevyžadují dlouhodobé pozorování jako většina ostatních kategorií.

Odpověď na otázku, jestli existuje nějaká souvislost mezi těmito sémantickými kategoriemi pojmenování ptáků a druhy procesů, které se podílely na jejich vzniku, je kladná. Například sufixace je nejvýznamnějším procesem podílejícím se na vzniku jmen inspirovaných potravou, avšak tento proces se vůbec nepodílí na vzniku jmen inspirovaných časem výskytu.

V druhé části kapitoly Analysis sleduji podíl zastoupení procesů jednotlivých motivací na třech vymezených stylistických rovinách pojmenování ptáků. Docházím k závěru, že existuje pozorovatelná souvislost mezi stylistickou rovinou a podílem jednotlivých procesů. Nejvýrazněji se tato souvislost dá pozorovat u žargonových jmen. Jejich valná většina je tvořena procesy

zkracujícími slovní tvar, avšak tyto procesy se vůbec neúčastní vzniku pojmenování na ostatních stylistických rovinách. Rozdíly, i když ne tak výrazné, se rovněž dají pozorovat mezi standardními a lidovými názvy. Kromě kompozice, která je u obou rovin výrazná, se u standardních názvů nejvíce projevuje metonymie, zatímco u lidových pojmenování převažuje metafora a onomatopoeia.

Tyto dvě hlavní kapitoly jsou v úvodu práce doplněny diskuzí o vztazích mezi jmény v rámci lexikálního pole a v závěru práce kapitolami, které se zabývají lidovou etymologií, lexikálními výpůjčkami a atributy, které nebyly součástí hlavní analýzy.

Abstract

The aim of the present work is to carry out a detailed, mostly synchronic, analysis of English bird names. The corpus for the analysis comprises living bird names at three stylistic and functional levels: standard names, local names, and jargon names.

The source for standard names is *The British List* compiled by the British Ornithologists' Union. The source for local names is *The Oxford Dictionary of British Bird Names* by W. B. Lockwood (1993), and for jargon names it is various internet sites devoted to bird watching. The corpus for the main analysis comprises 884 bird names, out of which 205 are standard names, 595 local names, and 84 jargon names.

The core chapters of the work are Motivation and Analysis. In the Motivation chapter I distinguish three types of motivation, namely morphological, semantic, and phonetic. Within these motivations I deal with processes that operate in the formation of names. In morphological motivation it is mainly compounding and suffixation and also processes of reduction of form, in semantic motivation it is metaphor and metonymy, and phonetic motivation, as the name suggests, deals with onomatopoeia. The aim of this chapter is to classify and quantify these processes.

The most frequent type of motivation in bird names is morphological motivation. Within morphological motivation the most frequent subtype is compounding, and the most frequent types of compounding are noun + noun and bahuvrihi compounds. We can thus confirm that the high frequency of bahuvrihi compounds is characteristic for bird names, and animal and plant names in general – their frequency of occurrence significantly exceeds that in the general lexicon. The second most frequent processes of morphological motivation are those termed Minor Word-formation Processes, whose predominant characteristic is the reduction of form. Their high occurrence is in contrast with their peripheral character in the general lexicon; we have to bear in mind, however, that these names are all jargon names. There is not a single occurrence of these processes in standard or local names.

The second most frequent type of motivation in absolute numbers is semantic motivation. The comparison of the frequency of occurrence of metaphor and metonymy suggests that metonymy is more frequent than metaphor. The reason for the prevalence of metonymy is the above mentioned high ratio of bahuvrihi compounds, which are metonymic in their nature, and also the high ratio of noun + noun compounds, in which the relation between bases is more often metonymical rather than metaphorical.

In the first part of the Analysis chapter I classify bird names according to the principal salient feature which served as the ultimate inspiration for the creation of the name. In the main categories, namely SOUND, APPEARANCE, ACTIVITY, FOOD, PLACE, TIME, and NEST/EGGS, I aim to find out whether there is a connection between these semantic categories of salient features and the types of processes which take part in their formation. In the quantification of the contribution of individual processes and their interaction I aim to find some prevalent tendencies.

The most frequent salient features in bird names are SOUND and APPEARANCE. It is in accordance with our assumption that it is the bird songs and the colour of plumage that people admire most in birds. Another reason most probably is that sound and appearance are easily observable as they do not require long-term observation like, for instance, place and time of occurrence.

The answer to the question of whether there is a connection between the categories of salient features and the types of processes that take part in their formation is positive. For instance, suffixation is the most prevalent process operating in names inspired by food, but it does not take part in the formation of names inspired by the time of occurrence.

In the second part of the Analysis chapter I discuss the involvement of processes of individual types of motivation in standard, local, and jargon names separately. I reach the conclusion that there is an observable link between a stylistic level and the involvement of individual processes. This link is most conspicuous in jargon names. The vast majority of jargon names are coined by processes of form reduction, but these processes are completely absent in standard and local names. Some differences, though not as conspicuous, are also observable between standard and local names. Apart from compounding, which is dominant at both stylistic levels, it is metonymy

that stands out in standard names, while in local names we can see a higher tendency in use the of metaphor and onomatopoeia.

These two major chapters are amended by the discussion of relations between names within the lexical field at the beginning of the present work and by chapters dealing with folk etymology, loan processes, and modifiers excluded from the main analysis at the end of the work.